

Blå Kærhøg *Circus cyaneus* som Dansk ynglefugl

Arbejdsgruppen Danmarks Rovfugle Med. Nr 2009-002

Af Per Bomholt

Blå Kærhøg ynglede i Danmark i årene 1992 – 1998 i Sønderjylland og Sydvestjylland i forbindelse med 2 store kærhøge kolonier på henholdsvis Rømø og i Skødstrup Enge i Ho Bugt. Forekomsten

havde sammenhæng med et udbrud af skab i bestanden af Ræv, som begyndte i Sønderjylland i 1986 og bredte sig langs vadehavskysten til Oksbøl området, hvor den kulminerede i årene 1992 -1996. Efterhånden som rævebestanden steg igen, forsvandt de ynglende Blå Kærhøge igen i slutningen af 1990'erne fra Vadehavsøerne og Ho Bugt. En mindre bestand blev desuden fundet omkring Lille Åmose og Tissø samt mellem Skelskør og Næstved i forbindelse med rovfugleundersøgelser her.

Blå Kærhøg forekommer som ynglefugl i Skotland, på Vadehavsøerne i Holland og i Fennoskandia.

Den overvintrer i Danmark, og landet passeres i april måned af Fennoskandinaviske ynglefugle på vej nordpå samt fugle fra Skotland og Vadehavsøerne på forlænget træk. Det betyder, at arten ses regelmæssigt i Danmark i april og maj måned, hvor eventuelle yngleforsøg påbegyndes i Danmark.

Blå Kærhøg har aldrig ynglet regelmæssigt. Den ynglede 2-3 steder i det sydlige Jylland i 1930'erne med redefund på Randbøl Hede(Løppenthin 1967).

I perioden 1971 -1982 blev Hedehøge bestanden omhyggeligt inventeret i Sydvestjylland, og i den forbindelse blev enkelte par konstateret. Ingen forekomster var regelmæssige og der blev ikke konstateret succesfulde yngleforsøg. Herudover har arten forsøgt sig i 1981 i Ringkøbing amt uden succes. (Jørgensen 89)

Blå Kærhøg indvandrer til ynglekolonien i Skødstrup ved Oksbøl.

Forekomsten af succesrige ynglende Blå Kærhøg på Oksbøl Skydeterræn i en årrække er det eneste dokumenterede tilfælde af et succesfuldt indvandningsforsøg i Jylland. Ynglelokaliteten Skødstrup Eng ligger mellem Oksbøl Rideskole , Oksbøl Lejren og den Nordøstlige del af Bordrup Plantage.

Området består af tilgroede kær med gamle tilgroede afvandingsgrøfter og spredt vegetation af pil, tagrør og flerårige urter. På en række fener slås vegetationen 1 gang årligt, og på engene langs Ho Bugt og i Varde Å gik kreaturer. Blå kærhøg kunne desuden søge føde på hedearealer mellem Blåvand og Oksbøl – Vejers samt omkring Grærup Langsø.

Indvandringen blev studeret af Per Bomholt og Bent Jakobsen fra 1992 og Kjeld Bakken fra 1993.

Kjeld Bakken har venligst stillet sine data til rådighed. Der blev årligt observeret op mod 100 timer fra midten af april til først i august. Der blev observeret fra Oksbøl Rideskole samt Bordrup Eng

Ynglebiologiske Iagttagelser

De fouragerende Blå Kærhøge hanner jagede op til 7 km.fra reden ved Grærup Langsø, på Kallesmærsk Hede samt i Varde Ådal. Generelt fouragerede de oftere i områder med hegn og buskvegetation end Hedehøge hannerne, der var mere knyttet til kort vegetation.

Iagttagelserne tyder på, at de 2 kærhøge-arter ikke fouragerede samme steder. Hannerne afleverede bytte til hunnerne og sås normalt kun nær reden i forbindelse med fodring.

Forfatteren blev opmærksom på yngleforsøget 23.6.1992, hvor 2 hunner og 1 han blev iagttaget. Den ene hun fløj op fra rede og modtog bytte hos hannen. Senere blev en 1k blå kærhøg set ved Blåvand den 10.8 af Bent Jakobsen. Ved Skødstrup ynglede i 1992 desuden 1 par Rørhøg og 1 par Hedehøg.

I 1993 ynglede 1 par Blå Kærhøg med succes. De havde 3 udflyjende unger den 20.7. I området var desuden en 2 årig han og hun, der ikke havde rede. Den 2 årige han blev set 29.4 1993 i parringsflugt sammen med den adulte han og den gamle hun. Den foretog den karakteristiske

hjulflugt, hvor den stiger og falder op til 30 meter over vegetationen for derefter at gå over i en række cirkulære loops, hvorunder den flyver med undersiden opad. De 3 udflyjne unger var tydeligt mere sortbrune end hedehege unger, og 1 fældefjer fra hunnen blev indsendt til ZM og godkendt af Jon Fjeldså som Blå Kærhøg. Ungerne blev iagttaget af Svend Rønnest den 30.7. Dermed var Danmarks første sikre kuld udflyjne unger af Blå Kærhøg blevet bekræftet siden 1930'erne. I Skødstrup yngede 1 par Rørhøg *Circus aeruginosus* og 3 par Hedeheg *Circus pygargus* 1993.

Indvandring faldt sammen med ræveskab.

Ræveskab havde stort set udryddet rævebestanden på Oksbøl Skydeterræn omkring 1992. Det antages, at den manglende bestand af ræve medførte, at der var mere føde til rådighed til rovfuglene, især mus. Denne forøgede bestand af byttedyr medførte, at kærhøgene begyndte at yngle i et område, der mellem 1973 og 1992 kun sporadisk havde rummet 1 par Rørhøg, stort set aldrig med succes. Desværre foreligger der ikke optællinger af rævebestanden fra området i perioden, men observatørernes observationer tydede på, at den var stort set uddød mellem 1992 og 1996. Ud over Blå Kærhøg yngede såvel 1- 4 par Rørhøge og 2 -4 par Hedehege samt 2 par Tårnfalk i området i perioden

Figur 1 Oversigt over yngleforsøg hos Blå Kærhøg *Circus cyaneus* på Oksbøl Skydeterræn 1992 -1999

	par med rede	antal unger	udflyvning	ikke y han	ikke y hun	
1992	Skødst	ukendt	efter 15.7		1å	
1993	Skødst	3	20.7	2å	2å	
1994	Skødst	ukendt	efter 1.8	ad	ad	tog hjem 1.8.
1994	Skødst	0		ad	ad	
1994	Grærup			2å		
1995	Skødst	2	20.7	ad	ad	
1995	Skødst	3	20.7	ad	ad	
1996	Skødst	0		ad	ad	rede forstyrret
1996	Skødst	0		ad	ad	rede forstyrret
1996	Skødst			ad		
1997	Filsø	1		ad	ad	
1997	Filsø			ad	ad	
1997	Devilsø	1		ad	ad	
1998	Skødst	0		ad	ad	
1998	Filsø	0		ad	ad	
2002	Janderup	0		ad	ad	Mul.par

I den periode, hvor Blå Kærhøg yngede ved Oksøl blev til sammen 10 unger konstateret fordelt på 5 kuld. De 3 sikkert optalte kuld var på henholdsvis 3,3 og 2 udflyjne unger. De var flyvefærdige omkring den 20. juli og forblev i området ca. 14 dage. I den periode, hvor ungerne var udflyjne, var det primært hunnerne, der bragte bytte til ungerne. En iagttagelse af 2 hanner, der jagede sammen ved Grærup Langsø den 2.8.1995 tydede på, at hannerne indledte fældningen og afstod fra at fodre.

Æglægningen påbegyndes omkring 10 maj . Æggene lægges med 2 dages mellemrum og hunnen begynder at ruge aktivt, når de første 2 æg er lagt. Rugningen varer ca. 30 dage. Det tager ligeledes ca. 30 dage fra ungerne klækker til de første begynder at tigge. I 1993 og 1995 var ungerne synlige fra omkring 20.Juli ved Skødstrup. Det er ca. 1 uge før de første Hedehege unger ses flyve. Ungerne kommer ud successivt, hvorfor det er umuligt at fastslå kuldets reelle størrelse undtagen ved besøg ved reden.

Temperaturen i maj måned har muligvis indflydelse på, hvorvidt kærhøgene kan påbegynde ynglen.

Blå Kærhøgs ynglesucces blev negativt påvirket af vejret i maj 1996, hvor der ikke blev konstateret udflyjning hos 4 jyske par. Maj 1996 var meget kold og solfattig med en gennemsnits temperatur på 8.8 grader og efterfulgt af en våd og kold Juni

Blå Kærhøgs udbredelse i Vadehavsregionen og de Sønderjyske moser.

I årene 1994 - 1997 forekom Blå Kærhøg flere steder i Vadehavsregionen og i Sønderjyske moser i maj - juni måned. I 1997 ynglede et par desuden på Borris Skydeterræn. Omkring Tissø og i Sydvestsjælland i vildtremiser på store frøgræsmarker ynglede Blå Kærhøg fra 1992 til 1999.

Figur 2. Den danske ynglebestand af Blå Kærhøg *Circus cyaneus* i årene 1992 -2000.

*Bestandstal kun for par registreret af forfatter og medlemmer af DOFs-Rovfuglegruppe i udvalgte områder.

År	Oksbøl	Rømø	Ribe	Frøslev	Borris Hede	Lille Åmose	Syd for Tissø	Sydvestsjælland	i alt/år*
1992	1							2	3
1993	1							2	3
1994	2	1		1	1	1		3	9
1995	2	1	1		1	1		3	9
1996	2	2				1	1	2	8
1997	2	1		1	1				5
1998	2								2
1999		besat						2	2-3
2000		besat							0-1

Figur 2 er ikke i overensstemmelse med den fremstilling af ynglebestanden, som er angivet i Projekt Fuglenes Danmark Grell 1998. Det skyldes, at Grell ikke ville anerkende de sjællandske forekomster, der blev betragtet som utilstrækkeligt dokumenterede. Imidlertid så forfatteren personligt såvel yngleparret ved Lille Åmose i 1997 og fik forevist 2 besatte lokaliteter i Sydvestsjælland i 1999 i frøgræsmarker. Forfatteren betragter derfor de sjællandske forekomster som dokumenterede af Benth Møller, Søren Klarskov Pedersen og Bent Stovgaard..

Bestandsstigningen i Danmark indtraf i en periode, hvor den hollandske bestand ekspanderede mod nord til det tyske vadehav. Bestanden i Vadehavet må anses for at være en aflægger af denne. Så vidt vides findes der ikke beviser for udflyjning ungekuld i Sydvestjylland undtagen ved Oksbøl.

Hvorfor forsvandt Blå Kærhøg fra Sydvestjylland igen?.

Blå Kærhøgs ynglesucces i Vadehavsregionen var ca. 1 unge pr. yngleforsøg, hvilket teoretisk skulle være nok til at fastholde bestanden. Imidlertid steg rævebestanden i Sønderjylland drastisk fra slutningen af 1990-erne. Lars Maltha Rasmussen anfører således i 2008, at rævebestanden i Ballum marsken en mere end 10-doblet siden midten af 90'erne. Ræven blev udryddet i 2 rabieskampagner i 1980 og 1984 syd for Kongeåen og i 1986 blev ræveskab konstateret i Sønderjylland, hvorfra det bredte sig nordpå. Fra 1992 - 1997 var ræven stort set uddød på Rømø og ved Skødstrup på grund af skab (egne iagttagelser fra Oksbøl). I 1994 fandt forfatteren døde ræve med skab efter kraftig kulde og snefald i februar, og hverken

forfatteren eller Kjeld Bakken så ræve i de 100 vis af timer, vi observerede på Skødstrup fra 1992 til 1998.

Ræven fortærer, når den yngler, store mængder af mus. Hvis der er snedække i februar og marts, kan musene påbegynde den første generation i sikkerhed under sneen, og ræven præderer ikke så kraftigt på mus, som hvis der er bar jord.. Der har ikke været vintre med langvarigt snedække siden 1992, så intet tyder på, at denne faktor spiller en rolle.

Forekomsten af mus og mosegrise i marsken er ikke afhængig af olden eller kogler, da der stort set ikke er løvskov. Imidlertid betød orkanen i 1999, at store plantage arealer blev væltet. Disse lå hen som et virvar i en årrække med fine ynglemuligheder for Blå Kærhøg til følge. Forfatteren så således et par Blå Kærhøge i Oksenvad Plantage i 2000 i april, og der ses stadig blå kærhøge i yngletiden i såvel sønderjylland, på enkelte jyske heder og i Lille Vildmose der indikerer, at arten muligvis yngler sporadisk.

Forekomsten på Sjælland på store frøgræsmarker med små remiser kan sammenlignes med forekomsten af Hedehøge i marker i marsken. Frøgræsmarkerne udgør en forhindring for ræven til de høstes i slutningen af juni. Det tærskede græs ligger til det er tørt og presses hvorefter markerne normalt afbrændes eller græsses af får senere. Ungerne når således beskyttet til først i juli. Markerne ligger ofte på store godser, hvor der er en intensiv vildtpleje og derfor regulering af rævene.

I Vestsjælland var produktionen af unger pr. æglæggende par over 2.25, hvilket var tilstrækkeligt til at arten kunne ekspandere til 3-4 par i årene 1992 -1995.

Grundet den manglende anerkendelse af de sjællandske forekomster (første ynglefund 1987 blev forelagt Sjældenhedsudvalget og godkendt (Møller og Pedersen 1987) ophørte den systematiske registrering af Blå Kærhøg i slutningen af 1990-erne. Der er behov for at følge op på, om arten stadig findes her, idet den almindelige fugleregistrering ikke fører til fund af de spredte forekomster af Blå Kærhøg i agerlandet.

Kolding, december 2008

Per Bomholt, Brennerpasset 100, DK-6000 Kolding

Blå Kærhøg *Circus cyaneus* han adult (foto: Bente Holm-Petersen 2008 ©)